ВІДГУК
офіційного опонента,
доктора філософії з галузі Право за спеціальністю Право,
НЕСТЕРЕНКО Анни Олександрівни на дисертаційне дослідження
ЛУКОВИЧА Назара Станіславовича на тему «Медичні послуги в умовах глобалізації та євроінтеграції: адміністративно-правовий аспект»,
подане до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Актуальність обраної теми. У сучасних умовах динамічного поступу світового співтовариства сфера охорони здоров'я перетворюється на один із найбільш чутливих та водночас стратегічно важливих секторів життєдіяльності держави, де рівень забезпечення прав громадян на медичну допомогу є прямим показником цивілізованості суспільства. Інтеграція України до європейського правового простору та системна трансформація її соціально-економічного й управлінського укладу вимагають докорінного переосмислення адміністративно-правових засад надання медичних послуг. Саме тому дисертаційне дослідження Назара Станіславовича Луковича є надзвичайно своєчасним та актуальним як для розвитку вітчизняної юридичної науки, так і для практичного реформування сфери публічного управління в охороні здоров'я.

Обраний здобувачем вектор наукового пошуку обґрунтований низкою взаємопов'язаних чинників об'єктивного характеру. Насамперед це зумовлено стратегічним курсом України на повноправне членство в Європейському Союзі, що актуалізує потребу в системній адаптації національного законодавства до європейських стандартів, зокрема в контексті транскордонної медицини, гармонізації стандартів лікування, ліцензування лікарських засобів та сертифікації медичного персоналу.

Окрім євроінтеграційних процесів, суттєвий вплив на модернізацію системи охорони здоров'я мають глобалізаційні виклики та транснаціональні ризики. Як справедливо аналізує автор у своїй праці, досвід протидії масштабним епідеміологічним кризам, зокрема пандемії COVID-19, унаочнив

певні системні недоліки в готовності національної інфраструктури до екстремальних навантажень. Це актуалізує розробку дієвих адміністративно-правових механізмів оперативного реагування на глобальні біологічні та екологічні загрози на державному рівні.

Не менш важливим чинником актуальності є стрімка цифровізація медичного простору, яка супроводжується впровадженням телемедицини, штучного інтелекту, систем електронного документообігу та цифрових реєстрів пацієнтів. Поява цих новітніх технологій породжує принципово нові суспільні відносини, які потребують чіткого і збалансованого адміністративного регулювання з метою надійного захисту прав пацієнтів та забезпечення конфіденційності їхніх персональних даних.

Водночас внутрішні реформи, пов'язані із запровадженням пакетів медичних послуг за програмою державних гарантій та розгортанням діяльності Національної служби здоров'я України, вимагають оптимізації управлінських процесів і чіткого законодавчого розподілу ресурсів. Паралельний і стрімкий розвиток приватного сектору медицини, своєю чергою, актуалізує питання вдосконалення державного контролю, процедур ліцензування та акредитації задля запобігання недобросовісній конкуренції та комерціалізації сфери охорони здоров'я на шкоду інтересам громадян.

Таким чином, зазначені вище аргументи, а також відсутність цілісної, комплексної адміністративно-правової доктрини регулювання медичних послуг в умовах транскордонної інтеграції та глобальних викликів, а також нагальна практична потреба в реформуванні системи охорони здоров'я України повністю підтверджують високий ступінь актуальності, теоретичного та практичного значення рецензованої дисертаційної роботи Н. С. Луковича.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових результатів. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими. Вони були отримані шляхом кропіткої роботи над науковими джерелами, в яких висвітлюються і прикладні питання адміністративно-правового регулювання медичних послуг, і проблематика

глобалізації на правове регулювання медичних послуг, і аналіз практики європейських країн у сфері медичного обслуговування.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що дисертація є науковою, прикладною, самостійною, завершеною, аргументованою, комплексною роботою, має високий науково-теоретичний і прикладний рівень. Вдала структура побудови дисертації свідчить про науково вивірений підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети та завдань дослідження.

Теоретичне підґрунтя роботи відзначається репрезентативністю та фундаментальністю, оскільки автор спирався на вагомий масив наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених у сферах адміністративного, медичного і публічного права, що дозволило забезпечити високу точність понятійно-категоріального апарату та логічну послідовність викладу змісту дисертації.

Нормативну базу дослідження сформовано з широкого кола правових джерел, серед яких базові закони України, міжнародно-правові акти, документи Всесвітньої організації охорони здоров'я, стандарти серії ISO та актуальні підзаконні нормативно-правові акти уряду і профільного міністерства, що підтверджує тісний зв'язок теоретичних узагальнень автора з практичною правозастосовною діяльністю.

Достовірність наукових положень також підтверджується належним рівнем їхньої апробації. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження знайшли відображення у наукових публікаціях здобувача, серед яких фахові статті у рецензованих періодичних виданнях України та доповіді на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, що свідчить про публічне обговорення та позитивне сприйняття ідей автора науковою спільнотою.

Структура дисертації є цілком логічною та збалансованою, кожен розділ завершується чіткими, аргументованими висновками, які випливають із завдань дослідження, що в сукупності підтверджує внутрішню єдність, методологічну дисципліну та високу наукову об'єктивність отриманих здобувачем результатів.

Всі розділи і підрозділи дисертації написані у відповідності до поставленої мети і завдань наукового дослідження. Дисертація відрізняється не тільки чіткою логічною структурою, але й однозначною ідеологією щодо необхідності впровадження її результатів в науку і практичну діяльність щодо правового забезпечення якості та доступності медичних послуг, удосконалення контрольно-наглядової функції держави, модернізації публічного управління у сфері охорони здоров'я, забезпечення надійного правового захисту прав пацієнтів в умовах глобалізації та розробки новітньої адміністративно-правової доктрини розвитку медичної інфраструктури України.

В роботі дисертант проводить детальний аналіз наукознавчого підґрунтя та методологічних засад дослідження медичних послуг на сторінках 27–47, де акцентує увагу на необхідності інтеграції системного та порівняльно-правового методів правової науки для комплексного вивчення системи охорони здоров'я в умовах інтенсивних інтеграційних процесів.

Продовжуючи реалізацію дослідницької логіки, автор зосереджується на сутнісній характеристиці та формулюванні дефініції медичних послуг у контексті адміністративного права, обґрунтовуючи їх складну комплексну природу та специфіку як об'єкта публічно-правового регулювання (с. 48–52).

Особливу увагу здобувач приділяє питанням класифікації медичних послуг (с. 71-73) та правового забезпечення стандартів якості медичних послуг, де детально аргументує значущість міжнародних стандартів, для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної медицини та зміцнення довіри пацієнтів (с. 66-69).

Безпосередній вплив глобалізаційних процесів на трансформацію правового регулювання медичної сфери та виникнення нових транснаціональних викликів аналізується дослідником на сторінках 75–85, де, автором, зокрема, зазначено, що глобалізація суттєво змінює підходи до правового регулювання медичних послуг, відкриваючи нові можливості та водночас створюючи значні виклики для національних і міжнародних систем права. Лише комплексний підхід дозволить створити ефективну систему правового регулювання, яка

відповідатиме вимогам сучасного глобалізованого світу.

Важливим аспектом дисертації є розкриття стану гармонізації законодавства України з європейськими стандартами у сфері медичних послуг (с. 130–141), що дозволило досліднику виокремити провідні європейські правові орієнтири та довести необхідність модернізації компетенції органів виконавчої влади для забезпечення належної якості й безпеки лікування відповідно до міжнародних вимог.

Цінним науковим надбанням є третій розділ дослідження, де через призму з'ясування ризиків та можливостей для системи охорони здоров'я в умовах глобалізації (с. 146) та аналіз практики європейських країн у сфері медичного обслуговування (с. 162) автором було успішно розв'язано завдання щодо концептуалізації проблем та перспектив вдосконалення адміністративно-правового регулювання медичних послуг в Україні (с. 175).

У висновках дисертантом викладаються науково-обґрунтовані положення щодо визначення на підставі аналізу доктринальних і нормативних джерел ключових проблем правового регулювання вітчизняної медичної сфери та обґрунтування перспективних напрямів їх розв'язання.

Крізь призму виокремлених глобалізаційних ризиків Назар Станіславович пропонує конкретні зміни до нормативно-правових актів України, спрямовані на адаптацію правових інститутів до стандартів ЄС та підвищення ефективності державного управління.

Ці підсумкові положення підтверджують внутрішню єдність дисертації, свідчать про належну методологічну дисципліну дослідника та мають вагоме прикладне значення для вітчизняної законотворчої практики.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про високий рівень наукової підготовки автора та його глибоку обізнаність з теоретичними і практичними проблемами тематики, що досліджувалась. Це відобразилось на змістовності та високому науковому рівні проведеного дослідження і практичному значенні щодо впровадження отриманих результатів у практику та науку адміністративного права.

Новизна отриманих результатів. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження, наукових оцінок, пропозицій та рекомендацій, теоретичних узагальнень і висновків, які складають основний зміст дисертації Н.С. Луковича, значною мірою зумовлюються актуальністю дослідження та обраним напрямом, у межах якого вперше в науці вітчизняного адміністративного права сформовано цілісну теоретико-методологічну концепцію публічного управління процесами надання медичних послуг в умовах інтенсивних євроінтеграційних та глобалізаційних перетворень.

Наукова новизна рецензованого дисертаційного дослідження конкретизується у розробці авторських дефініцій, серед яких особливе місце посідає переосмислення категорії медичної послуги як комплексного об'єкта адміністративно-правового регулювання, що поєднує в собі ознаки цивільного, соціального та публічного права.

Автором уперше комплексно здійснено ґрунтовну систематизацію адміністративно-правових механізмів, які забезпечують ефективне функціонування медичної сфери в умовах сучасних соціально-економічних викликів та запропоновано інноваційні підходи до вдосконалення цих механізмів, що передбачають системну координацію нормативно-правового регулювання та інституційного забезпечення розвитку системи охорони здоров'я в Україні. Висвітлено концептуальні основи функціонування системи охорони здоров'я в умовах сучасного правового середовища, а також проведено аналіз механізмів її адаптації та інтеграції до національного законодавства. Доведено потребу розробки багаторівневої моделі, яка слугуватиме основою для визначення чітких і прозорих критеріїв оцінки якості медичних послуг, що надаються населенню, що сприятиме підвищенню довіри громадян до системи охорони здоров'я, забезпеченню прав пацієнтів на отримання якісної медичної допомоги та створенню умов для ефективного контролю за діяльністю медичних установ. Обґрунтовано тісний взаємозв'язок між чітким нормативно-правовим регулюванням медичних послуг, високим рівнем професійної підготовки медичних працівників та ступенем суспільної довіри до системи охорони

здоров'я. Новизна дослідження також виражається у теоретичному обґрунтуванні правових меж застосування новітніх цифрових технологій і телемедицини, визначенні компетенційних повноважень ключових суб'єктів публічної адміністрації, а також у формулюванні конкретних законотворчих пропозицій, спрямованих на повну адаптацію вітчизняної медичної інфраструктури до стандартів і правових орієнтирів Європейського Союзу.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертація засвідчує належний рівень методологічної підготовки здобувача та вміння коректно застосовувати сучасні методи наукового пізнання. Лукович Назар Станіславович продемонстрував високу дослідницьку культуру, застосувавши системний метод, який дозволив розглянути медичні послуги як інтегровану, невід'ємну складову національної системи охорони здоров'я, що перебуває у постійній взаємодії з іншими важливими суспільними інститутами.

Використані в роботі й інші загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження (діалектичний, герменевтичний, соціологічний та синергетичний, логічний, спеціально-юридичний і порівняльно-правовий, екстаполяції та ін.) дали змогу на належному рівні проаналізувати відповідну нормативно-правову базу України, зарубіжних країн та міжнародно-правові акти у досліджуваній сфері. Це дозволило дисертанту сформулювати низку важливих наукових прикладних і теоретичних положень, висновків і рекомендацій.

Поставлені наукові завдання виконано на належному методологічному рівні. Здобувач продемонстрував здатність самостійно організовувати науковий пошук, логічно вибудовувати дослідження та формулювати аргументовані висновки, що відповідає вимогам до підготовки доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Теоретичне значення дисертації полягає у суттєвому розширенні наукових уявлень про сутність, структуру та механізми адміністративно-правового регулювання медичних послуг в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Сформульовані здобувачем теоретичні положення, висновки та розроблені понятійні категорії збагачують вітчизняну науку адміністративного права і можуть слугувати надійним теоретичним підґрунтям для подальших наукових розвідок у галузі медичного та публічного права.

У практичній площині результати дисертаційного дослідження мають вагоме прикладне значення і можуть бути безпосередньо використані у кількох ключових сферах. Насамперед у законотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства України, адаптації національних нормативно-правових актів до стандартів і правових орієнтирів Європейського Союзу, а також під час розробки нових законопроєктів у сфері охорони здоров'я, цифровізації медицини та транскордонного медичного обслуговування. Окрім цього, практичні рекомендації здобувача, зокрема запропонована багаторівнева модель контролю за якістю та безпекою медичної допомоги, можуть безпосередньо впроваджуватися у правозастосовну діяльність органів публічної адміністрації, таких як Міністерство охорони здоров'я України та Національна служба здоров'я України, з метою оптимізації їх управлінських та контрольно-наглядових функцій. Не менш важливим є значення отриманих результатів для освітнього процесу, де матеріали дисертації, її висновки та аналітичні узагальнення можуть ефективно застосовуватися у закладах вищої освіти під час підготовки підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, а також при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Медичне право», «Публічне управління та адміністрування» чи відповідних спеціальних курсів для здобувачів юридичних і медичних спеціальностей.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Тема дисертаційного дослідження є актуальною для сучасної науки адміністративного права, відповідає потребам трансформації сфери охорони здоров'я України та загальним євроінтеграційним прагненням нашої держави. Представлена на рецензування праця характеризується високим рівнем завершеності, внутрішньою цілісністю та логічно послідовною побудовою наукового матеріалу. Кожен розділ роботи виконує чітко визначену дослідницьку функцію,

забезпечуючи плавний перехід від ґрунтовного аналізу теоретико-методологічних засад функціонування медичної сфери до вивчення специфіки чинного вітчизняного законодавства, а згодом і до розробки конкретних практично-орієнтованих моделей та прогнозних орієнтирів. Здобувач продемонстрував високу наукову зрілість та глибоке розуміння сутності адміністративно-правових відносин, зумівши успішно поєднати теоретичні узагальнення із розв'язанням прикладних завдань в медичній сфері.

Матеріал дисертації викладено фаховою юридичною мовою, понятійно-категоріальний апарат відзначається точністю та вивіреністю, а всі сформульовані автором пропозиції, включаючи розроблену багаторівневу модель контролю якості медичних послуг та рекомендації щодо гармонізації норм із законодавством Європейського Союзу, є належним чином аргументованими.

Обсяг роботи, її структура, наявність детальних проміжних та загальних висновків повністю відповідають установленим вимогам до кваліфікаційних наукових праць, що дозволяє характеризувати дослідження Н. С. Луковича як цілком самостійну, завершену та фундаментальну працю, яка робить вагомий внесок у розвиток науки публічного права.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Підкреслюючи достатню виваженість та аргументованість висновків і рекомендацій, належний рівень і практичне значення дисертації Н.С. ЛУКОВИЧА водночас, у роботі можна виокремити деякі дискусійні моменти, а саме:

1. У підрозділі 1.2. «Визначення медичних послуг у контексті адміністративного права» автор підкреслює, що медичні послуги є унікальною категорією, яка об'єднує аспекти приватноправових і публічно-правових відносин. У рамках адміністративного права вони стають об'єктом державного регулювання, що обумовлено їхньою важливістю для суспільства, а також необхідністю забезпечення високої якості, доступності та безпеки таких послуг. Однак у роботі недостатньо чітко обґрунтовано критерії, за якими можна

відмежувати медичні послуги від інших видів послуг.

2. Ми підтримуємо думку дисертанта, що для забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я необхідно вдосконалити законодавство за кількома напрямами. Зокрема, автор виділяє важливість розвитку державно-приватного партнерства у сфері медицини. У цьому контексті варто було б більш детально розглянути можливі механізми реалізації такого партнерства, а також оцінити потенційні ризики та переваги, що можуть виникнути під час його впровадження.

3. У підрозділі 2.2., де розглядається роль державних органів у регулюванні медичних послуг, автор детально проаналізував компетенцію ключових суб'єктів. Однак варто зазначити, що питання ролі органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації залишилося недостатньо висвітленим. Це особливо важливо, адже саме місцеві органи влади відіграють значну роль у забезпеченні доступності та якості медичних послуг на регіональному рівні, а також у впровадженні реформ у медичній сфері. Їхній вплив на розвиток галузі потребує більш ґрунтовного аналізу, зокрема щодо ефективності використання ресурсів, взаємодії з громадою та адаптації до нових умов управління.

4. У розділі 3.2 «Аналіз практики європейських країн у сфері медичного обслуговування» автор здійснив всебічний аналіз зарубіжного досвіду щодо правового та організаційного забезпечення функціонування систем охорони здоров'я. Водночас окремі пропозиції стосовно доцільності адаптації цього досвіду в Україні потребують глибшого аналізу та оцінки реальних можливостей їх впровадження з урахуванням специфіки національної системи охорони здоров'я, економічних умов і соціальних чинників.

Слід відзначити, що визначені зауваження не позначаються на теоретичному і практичному значенні одержаних результатів, високому науковому рівні дисертації, її комплексності, самостійності, науковій новизні та обґрунтованих висновках. Згадані зауваження викликані дискусійним характером порушених автором проблем і можуть бути висвітлені ним у подальших дослідженнях.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Луковича Назара Станіславовича на тему: «Медичні послуги в умовах глобалізації та євроінтеграції: адміністративно-правовий аспект» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Луковича Назара Станіславовича на тему: «Медичні послуги в умовах глобалізації та євроінтеграції: адміністративно-правовий аспект», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому на належному теоретико-методологічному рівні розкрито проблемні зони в адміністративно-правовому регулюванні медичних послуг та сформовано рекомендації щодо їх вирішення відповідно до сучасних викликів і потреб суспільства, що зумовлені глобалізаційними та євроінтеграційними процесами. У роботі отримано науково обґрунтовані результати, що характеризуються новизною, внутрішньою логічною узгодженістю та практичною спрямованістю, зокрема в частині правотворчості для вдосконалення окремих положень законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що спрямовано на забезпечення належної якості надання медичних послуг в умовах сучасних викликів, пов'язаних із процесами глобалізації та інтеграції України до європейського правового простору, а також у правозастосовній діяльності органів виконавчої влади та закладів охорони здоров'я, насамперед, для удосконалення процедур прийняття рішень, спрямованих на підвищення ефективності та прозорості управлінських процесів, а також забезпечення належного рівня захисту прав і законних інтересів громадян.

Дисертація за своїм змістом і структурою відповідає спеціальності 081 «Право» та всім вимогам, установленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня

2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Отже, дисертаційне дослідження Луковича Назара Станіславовича на тему: «Медичні послуги в умовах глобалізації та євроінтеграції: адміністративно-правовий аспект» за змістом, науковим рівнем, структурою, повнотою обґрунтування висновків і практичних рекомендацій повністю відповідає встановленим вимогам, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент:
доктор філософії з галузі Право,
за спеціальністю Право,
доцент кафедри права
факультету управління, економіки та права
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Ґжицького Анна НЕСТЕРЕНКО

Учений секретар
Наталія СТОЙКО
20

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ